Lausunto Eduskunnan talousvaliokunnalle

Timo Miettinen, dosentti, akatemiatutkija
Eurooppa-tutkimuksen keskus
PL 42
00014 HELSINGIN YLIOPISTO

Aika: tiistai 3.6.2025 klo 12.00

Paikka: valiokuntahuone E 453, Eduskuntatalo (A-sisäänkäynti)

Asia: E 37/2025 vp Valtioneuvoston selvitys: Euroopan unionin ja Yhdistyneen kuningaskunnan suhteet

Kiitän mahdollisuudesta lausua Euroopan unionin ja Yhdistyneen kuningaskunnan (UK) suhteisiin liittyvässä asiassa. Kiinnitän huomiota ennen kaikkea UK:n poliittiseen tilanteeseen ja kansalaismielipiteen kehitykseen, joka on ensiarvoisen tärkeä kysymys pohdittaessa UK:n tulevaa suhdetta.

Muistion sisältö ja Suomen kanta

Ulkoministeriön muistio EDK-2025-AK-21930 käsittelee Euroopan unionin ja Yhdistyneen kuningaskunnan (UK) suhteiden nykytilaa ja tulevaa kehittämistä toukokuussa 2025 järjestetyn EU-UK-huippukokouksen pohjalta. Kokouksessa vahvistettiin uudistettu poliittinen sitoutuminen kahdenvälisen yhteistyön vahvistamiseen ja laajentamiseen useilla aloilla, mukaan lukien kauppa, elintarviketurvallisuus, kalastus, energia, turvallisuus ja puolustus, oikeudellinen yhteistyö, laiton maahanmuutto ja liikkuvuus.

EU:n ja UK:n välinen yhteistyö perustuu erosopimukseen ja kauppa- ja yhteistyösopimukseen (TCA), mutta tavoitteena on rakentaa näitä laajempi strateginen kumppanuus erityisesti turvallisuuden, puolustuksen, kaupan ja sääntelyn aloilla. Vaikka huippukokouksessa ei tehty sitovia päätöksiä, se linjasi yhteistyön painopisteitä ja tunnisti mahdollisuuksia suhteen syventämiseksi.

Suomen kanta korostaa vakaata, kattavaa ja eteenpäin suuntautuvaa EU–UK-suhdetta, jossa Windsorin puitteiston ja muiden olemassa olevien sopimusten täysimääräinen täytäntöönpano on keskeinen edellytys. Suomi tukee turvallisuus- ja puolustuskumppanuuden solmimista sekä valmiutta käynnistää neuvotteluja sitovista sopimuksista kriisinhallinnan ja puolustusteollisuuden aloilla. Lisäksi Suomi on avoin yhteistyölle muun muassa kalastuksessa, energiassa, ilmasto- ja päästökauppajärjestelmissä, lainvalvonnassa sekä nuorten liikkuvuutta ja EU-ohjelmia koskevissa kysymyksissä.

Muistio korostaa, että suhdetta ei voida rakentaa valikoivasti EU:n sääntelyn kannalta. Unionin sisämarkkinoiden neljästä vapaudesta voida poimia osia (ns. cherry-picking). EU:n näkökulmasta ulkopuolinen kumppani ei voi nauttia jäsenyyden eduista ilman siihen liittyviä velvoitteita. Suhdetta kehitetään kokonaisuutena, jossa eri yhteistyöalueet (turvallisuus, kauppa, kalastus, ilmasto jne.) kytkeytyvät toisiinsa pakettiratkaisuna. Tavoitteena on tasapainoinen ja unionin strategisia etuja vahvistava yhteistyö.

Vaikka vuonna 2024 valtaan astunut työväenpuolueen johtama hallitus on pyrkinyt normalisoimaan suhteita, syvempää integraatiota rajoittavat yhä perustavanlaatuiset ristiriidat Taloudellinen integraatio, työvoiman ja pääoman liikkuvuus sekä sääntelyn lähentyminen kohtaavat yhä merkittäviä esteitä. Niitä ruokkii erityisesti Britannian sisäpoliittinen epävarmuus ja epäselvä käsitys maan kansainvälisestä roolista. Monen asiantuntijan mukaan suhteiden normalisointi vaikuttaa pikemminkin taktisesti motivoidulta sopeutumiselta kuin aidolta strategiselta uudelleenarvioinnilta.

Poliittinen tilanne

Suhde EU:hun jakaa edelleen Britannian poliittista kenttää. Työväenpuolueen nykyjohto on korostanut tarvetta suhteiden vakauttamiseen ja käytännönläheiseen yhteistyöhön erityisesti talouden ja turvallisuuden aloilla, mutta on sulkenut pois paluun sisämarkkinoihin tai tulliliittoon. Konservatiivipuolueessa linja on ristiriitaisempi: osa korostaa brexitin mahdollistamaa sääntelyvapautta ja kansallista suvereniteettia, kun taas toiset peräävät läheisempiä taloussuhteita EU:n kanssa. Liberaalidemokraatit puolestaan ajavat avoimesti integraation syventämistä ja pitkällä aikavälillä jopa paluuta unioniin. Brexit-kannat heijastavat osittain myös eurokriittisen Reform-puolueen nousua. Tästä syystä näkemyserot tekevät EU-suhteen strategisesta uudelleenarvioinnista poliittisesti vaikean ja epävakaan prosessin.

Puolue	Kanta EU-jäsenyyden palauttamiseen (2024–2025)
Konservatiivipuolue (hallitus v. 2016–2024)	Vastustaa paluuta EU:hun. Nykyjohto korostaa brexitin hyötyjä ja Britannian erivapauksia. On sitoutunut **tekemään brexitistä menestyksen –** eikä usko EU-jäsenyyden palaavan ajankohtaiseksi pitkälläkään aikavälillä. Konservatiivien vuoden 2024 vaaliohjelma painotti EU-eron jälkeisiä vapauksia ja linjasi, että puolue vastustaa uusia sopimuksia, jotka sitoisivat Britannian EU:n lainsäädäntöön tai tuomioistuimen toimivaltaan.
Labour	Ei tavoittele EU-jäsenyyden hakemista lähitulevaisuudessa. Puolueen johtaja Sir Keir Starmer on todennut painokkaasti, ettei Britannia “liity uudelleen EU:hun hänen elinaikanaan”. Labour haluaa kyllä parantaa suhteita EU:hun pragmaattisesti, mutta Starmer on sulkenut pois EU-jäsenyyden, eurooppalaiseen yhteismarkkinaan tai tulliliittoon palaamisen – ainakin tällä kaudella.
Liberaalidemokraatit	Kannattaa pitkällä aikavälillä paluuta EU:n jäseneksi, mutta vaiheittain. Puolue kuvasi vuonna 2024 EU-myönteisen linjansa olevan pidemmän aikavälin tavoite, jonka edellytyksenä on ensin luottamuksen palauttaminen EU:hun. Tiekartta jäsenyyden hakemisen pohjana.
Reform UK	Tämä euroskeptinen puolue on kasvattanut suosiotaan ja painostaa Labouria ole-maan liittymättä takaisin EU:n tulliliittoon tai sisämarkkinoille.
Skotlannin kansallispuolue (SNP)	Erittäin EU-myönteinen, mutta keskittyy ennen kaikkea Skotlannin itsenäistymiseen ja sitä kautta EU-jäsenyyden hakemiseen.

Yleinen mielipide kääntyy Brexitin jälkeen

Kansalaismielipide on keskeinen tekijä, joka sekä rajoittaa että ohjaa poliittisten johtajien päätöksiä Brexitin jälkeisessä Britanniassa. Labourille liennyttävä suhde EU:hun oli keskeinen vaaliase, ja hallitus on pyrkinyt vastaamaan kansalaisten kasvavaan toiveeseen tiiviimmistä suhteista. Samalla sen

varovaisuus esimerkiksi tulliliittoon liittymisen suhteen heijastaa poliittista tasapainoilua: vaikka enemmistö tukee lähentymistä, konkreettiset yhdentymisaskelmat voisivat herättää kielteisen reaktion osassa äänestäjiä ja altistaa hallituksen syytöksille "Brexitin pettämisestä".

Joka tapauksessa suhteiden normalisointi kuvastaa sopeutumista muuttuvaan mielipideilmastoon. Enemmistö briteistä kannattaa nyt läheisempiä suhteita EU:n kanssa, ja tämä kehitys on ollut johdonmukainen useiden vuosien ajan. Katumus Brexit-päätöksestä, huoli sen taloudellisista vaikutuksista sekä kasvava tuki sisämarkkinoille tai jopa täyteen EU-jäsenyyteen palaamiselle ovat kaikki osa tätä laajempaa asennemuutosta.

UK:n päätöstä erota Euroopan unionista pitää nyt huomattava ja kasvava enemmistö briteistä virheenä. Toukokuussa 2025 tehtyjen YouGovin kyselyjen mukaan 56 % vastaajista katsoo Brexitin olleen väärä päätös, kun taas 32 % pitää sitä yhä oikeana. Niin sanottu “Brexit-katumus” on vahvistunut vuodesta 2021 lähtien.

Brexit nähdään myös laajasti epäonnistumisena. Samassa kyselyssä 62 % vastaajista piti sitä epäonnistuneena, kun taas vain 13 % arvioi sen olleen menestys. Huomionarvoista on, että jopa niistä, jotka äänestivät vuonna 2016 EU-eron puolesta, 32 % pitää Brexitin lopputulosta epäonnistumisena, 31 % menestyksenä ja 32 % ei kumpanakaan.

Samanaikaisesti brittiyleisön tuki tiiviimmälle yhteistyölle EU:n kanssa on vahvistunut merkittävästi. YouGovin mukaan kaksi kolmasosaa kansalaisista (66 %) kannattaa läheisempiä suhteita EU:hun ilman virallista uudelleenliittymistä. Tämä mielipide jakaa kannatusta poliittisten rajojen yli: 52 % Leave-äänestäjistä ja 54 % Reform UK:n kannattajista tukee tiiviimpää yhteistyötä.

Lisäksi enemmistö (53 %) briteistä tukisi maan uudelleenliittymistä EU:hun. Noin puolet (48–50 %) kannattaa myös paluuta EU:n sisämarkkinoille tai tulliliittoon. Näitä vaihtoehtoja vastustaa vain noin viidennes vastaajista. Vaikka suurin tuki löytyy Remain-äänestäjistä (83 % täyden jäsenyyden ja 74 % sisämarkkinoiden/tulliliiton puolesta), myös Leave-leirissä on havaittavissa asennemuutosta: 20 % kannattaa EU-jäsenyyttä, 27 % tulliliittoa ja 32 % sisämarkkinoille liittymistä.

Luokka	Oikein lähteä (%)	Väärin lähteä (%)	Epäonnistuminen (%)	Onnistuminen (%)	Ei kumpikaan (%)
Kaikki britit	32	56	62	13	18
Äänesti 2016: Remain	7	88	88	2	7
Äänesti 2016: Leave	66	18	31	31	32
Puoluekanta 2024					
Vihreä	-	-	84	2	5
Labour	-	-	83	4	10
Liberaalidemokraatit	-	-	80	5	11
Konservatiivi	-	-	39	28	28
Reform UK	-	-	28	33	33

Miksi julkinen mielipide on muuttunut?

Taloudelliset vaikutukset ovat keskeisin pettymyksen syy. Yleinen mielipide Brexitistä on muuttunut erityisesti taloudellisten seurausten vuoksi. Kyselyjen mukaan kaksi kolmasosaa briteistä katsoo Brexitin heikentäneen elinkustannuksia (67 %), kansantaloutta (65 %) ja yritystoimintaa (64

%). Office for Budget Responsibility arvioi, että Brexit pienentää Britannian taloutta pitkällä aikavälillä noin neljällä prosentilla, mikä vastaa noin 100 miljardin punnan menetyksiä.

Pienyritykset ovat kärsineet erityisesti uusista rajoista ja byrokratiasta. Myös kansallinen terveydenhuolto (NHS) on kokenut kielteisiä vaikutuksia: 52 % kansalaisista arvioi sen tilan heikentyneen Brexitin seurauksena. Näkemykset ovat muuttuneet myös Leave-äänestäjien keskuudessa: enemmistö heistä pitää Brexitin vaikutuksia kielteisinä elinkustannuksiin, NHS:ään ja kansainväliseen kaupankäyntiin.

Maahanmuutto ei täyttänyt odotuksia. Maahanmuuton vähentäminen oli keskeinen lupaus Leave-kampanjassa. Kuitenkin laillinen maahanmuutto on kasvanut Brexitin jälkeen, erityisesti EU:n ulkopuolisten työviisumeiden ja kansainvälisten opiskelijoiden kautta. Tämä on aiheuttanut pettymyksen osassa Leave-äänestäjistä. Samalla enemmistö briteistä tukee nuorten liikkuvuusohjelmaa EU:n kanssa, ja 60 % uskoo, että tiiviimmät suhteet helpottaisivat liikkumista ja työskentelyä. Näin yleinen suhtautuminen maahanmuuttoon on siirtynyt yksinkertaistetusta “kontrollin palauttamisesta” kohti pragmaattisempaa, eriyttävää suhtautumista eri liikkuvuuden muotoihin.

Poliittinen dynamiikka jarruttaa lähentymistä. Vaikka enemmistö briteistä kannattaa tiiviimpiä suhteita EU:n kanssa, Labour-hallitus on sitoutunut pysymään poissa tulliliitosta ja sisämarkkinoista. Tämä on seurausta poliittisista realiteeteista: konservatiivinen oppositio ja euroskeptinen Reform UK voisivat syyttää hallitusta “Brexit-lupauksen pettämisestä”. Labourin varovainen lähestymistapa tähtää suhteiden uudelleenkäynnistämiseen ilman poliittista vastaiskua. Vaikka Labourin äänestäjät suhtautuvat poikkeuksellisen kriittisesti Brexitiin (83 % pitää sitä epäonnistumisena), hallituksen toimintaa ohjaa enemmän poliittisten riskien hallinta kuin kansalaismielipiteen enemmistö.

Sukupolvien välinen ero on selvä. Nuoret äänestäjät suhtautuvat jyrkän kielteisesti Brexitiin: 75 % 18–24-vuotiaista pitää sitä virheenä. Vanhat ikäluokat sen sijaan olivat keskeinen tukiryhmä Leave-kampanjalle. Tämä osoittaa, että pitkällä aikavälillä yleinen mielipide saattaa kallistua yhä voimakkaammin EU-myönteiseksi.

Alueellisia eroja

Pohjois-Irlanti: poliittinen jakautuneisuus ja Windsorin sopimuksen ristiriitainen vastaanotto
Windsorin sopimus on lievittänyt kaupan esteitä Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin välillä, säilyttäen samalla alueen pääsyn EU:n sisämarkkinoille. Vaikka enemmistö Pohjois-Irlannin vastaajista suhtautuu myönteisesti sopimukseen ja tukee tiiviimpiä suhteita EU:n kanssa, unionistien tuki on heikentynyt merkittävästi. Moni kokee, että kahden markkinan tarjoamia etuja ei hyödynnetä riittävästi. Luottamus Yhdistyneen kuningaskunnan hallitukseen on alhainen, ja "Stormontin jarrun" käyttö on jakanut mielipiteitä. Vaikka taloudellisia etuja arvostetaan, poliittiset ja identiteettiin liittyvät jännitteet pitävät pöytäkirjan kiistanalaisena.

Skotlanti: EU-myönteisyys ja itsenäisyyskysymys
Skotlannin vahva EU-myönteisyys säilyy ennallaan, ja Brexit nähdään laajasti petoksena vuoden 2014 itsenäisyyskeskustelussa annetuille lupauksille. EU-suhteiden tiivistäminen nähdään osana itsenäisyysliikkeen strategiaa, vaikka enemmistö skoteista kannattaa yhteisiä sääntöjä muun Yhdistyneen kuningaskunnan kanssa. Tämä viittaa siihen, että skotlantilaiset toivovat mieluummin koko Britannian lähentymistä EU:hun kuin erillisiä sopimusratkaisuja.

Wales: mielipiteen muutos ja taloudelliset tappiot
Vaikka Wales äänesti Brexitin puolesta vuonna 2016, yleinen mielipide on sittemmin kääntynyt EU-myönteisemmäksi, erityisesti Brexitin aiheuttamien taloudellisten menetysten vuoksi. EU-rahoituksen korvaamatta jääminen, erityisesti maatalouden ja matkailun aloilla, on herättänyt tyytymättömyyttä.

Walesin itsehallinnon rajallinen vaikutusvalta Britannian Brexit-politiikkaan on lisännyt jännitteitä. Kuten Skotlannissa ja Pohjois-Irlannissa, myös Walesissa kasvaa paine EU-suhteiden tiivistämiseen, joko koko maan tasolla tai alueellisten prioriteettien pohjalta.

Johtopäätöksiä

Yhdistyneen kuningaskunnan yleinen mielipide on kääntynyt selvästi EU-myönteisemmäksi: enemmistö pitää Brexitiä virheenä ja tukee tiiviimpiä suhteita EU:n kanssa, mukaan lukien sisämarkkinat, tulliliitto ja jopa jäsenyyden palauttaminen. Tämä muutos heijastaa ennen kaikkea koettuja taloudellisia haittoja ja sukupolvien välistä asenne-eroa.

Suhteiden normalisointi EU:n kanssa on vastaus geopoliittisiin haasteisiin ja sisäpolitiikan muutoksiin, mutta hallituksen poliittiset rajat – erityisesti pelko euroskeptisestä vastareaktiosta – estävät syvempää yhdentymistä. Samalla alueelliset erot, etenkin Pohjois-Irlannissa ja Skotlannissa, osoittavat, että Brexitin seuraukset koetaan eri tavoin eri puolilla maata.

Tulevan EU-UK-suhteen kehitys riippuu taloudellisista ja geopoliittisista paineista sekä siitä, kykeneekö Yhdistyneen kuningaskunnan politiikka vastaamaan kansalaisten kasvavaan haluun tiiviimmästä yhteistyöstä. Täysi paluu EU:hun on toistaiseksi epätodennäköinen, mutta pragmaattinen lähentyminen näyttää yhä todennäköisemmältä.

Kunnioittavasti

Timo Miettinen

Eurooppa-tutkimuksen keskus

Helsingin yliopisto